

intervingueren en lo descobriment d'Amèrica. A València també fou llorejat en públich certàmen un treball qui encara roman inèdit y que mereixeria esser conegut, *Les gestes del rey en Jaume en el Puig de Santa Maria.* Son dignes així mateix de recort molts discursos presidencials y monografies descriptives que feu en l'esmentada Associació d'excursions, publicats en els volums de les seves Memories, contantsi entre aquets treballs la biografia den Domingo Badía, el famós Ali Bey. Emperò, son llibre més popular y llegit es *l'Historia de Catalunya*, en dos volums sortits en 1887, que han vulgaritzat com cap altre dels compendis els grans fets històrichs del nostre poble. Per consegüent, si en les darrerries de la profitosa existencia d'aquest escriptor seriós y erudit se li accentuà fins a un punt màxim la passivitat y el temperament contemplatiu segons ja havem indicat, dret indiscutible al repòs tenia qui com ell havia complert ab abundor extraordinaria la tasca que 'l destí li tenia senyalada en l'obra colectiva del progrés moral, de la renaixensa polítich-literaria de la patria catalana.

Publicacions importants d'interés pera la nostra historia

En el curs de 1908 la producció literaria referent á historia catalana no ha estat tan nombrosa com l'any anterior. No obstant se troba ben mantinguda la activitat dels historiografes regionals. Solament en Francesch Montsalvatge y Fossas ha donat al públich tres diferents volums, senyalats ab els nombres 15, 16 y 19 de la sèrie de les seves publicacions. Constitueix el primer d'aquets tres el volum quart de la *Colección diplomática del Condado de Besalú*, que conté documents desde l'any 875 al 1433, formant un apèndix o adició als volums anteriors de la mateixa col·lecció, essent en general més ben llegits y publicats els d'aquest apèndix que no 'ls dels volums primer y segon. En conté vuit del segle IXe, cent trentanou del X^e y quaranta dos del XIe, tots inèdits y d'interés històrich. El volum segon dels publicats en 1908 es el *Nomenclator histórico de las iglesias parroquiales y rurales, santuarios y capillas de la provincia y obispado de Gerona*, que pot considerarse com un complement dels altres volums dedicats als monestirs de la citada diòcesis. Moltes de les iglesies apuntades porten diferents formes dels noms llatinisats ab dates desde 'l segle X^e al XVIIe. El volum 19 de la sèrie es el quint de la *Colección diplomática del Condado de Besalú*, aplegantsi els documents desde l'any 1480 o sia desde l'unió dels Reys Catòlics fins al finir el segle XIXe; emperò, de la major part de les escriptures no en dona més que l'extracte, donchs pertanyen á una època en que 'ls textos no tenen interés diplomàtic.

Dintre del any que estem examinant ha sortit el volum del *Primer Congrès internacional de la Llengua Catalana*, que 's celebrà en 1906; conté notables treballs, però de caràcter en certa manera històrich, que son els únichs que devem registrar en aquesta secció, sols n'hi ha quatre, el den Rubió y Lluch, *La llengua catalana a Grecia*, el den Barrau Dihigo, *Les manuscrits latins et le texte catalan des Gesta comitum barchinonensium*, el den Foulché-Delbosc, *La Bible en catalan* y el den Miret y Sans, *Patrius sermo, colecció de documents en català vulgar del temps del rey Jaume I.*

L'Academia de Bones Lletres ha continuat el seu treball històrich ab el mateix ordre y profit que en els anys passats. Celebrà el dos de febrer una sessió pública per solemnizar el VIIe centenari del natalici del rey en Jaume el Conqueridor, fent un parlament el senyor Bertran d'Amat sobre 'l caràcter de la obra jurídica del citat regnat y llegintse 'ls següents treballs, que foren publicats en el *Boletín* de la propia Academia: *Don Jaume y l'Arxiu Reyat*, per don Francesch de Bofarull; *Los segells del rey en Jaume I*, per D. Ferrán de Sagarra; *Significació general del centenari*, per D. Francesch Carreras y Candí, y *Don Jaume y la unitat catalana*, per D. Joaquim Miret y Sans. En successives sessions de la mateixa Academia llegiren D. Antoni Rubió y Lluch *La població dels Ducats catalans de Grecia*, començat a publicarse en el nombre 32 del *Boletín*, D. Ferrán de Sagarra la *Sigilografia dels Comtes d'Urgell*, publicada també en el mateix lloch ab magnífiques fototopies, D. Ferrán d'Anton del Olmet *La intervenció de Catalunya en la guerra de la Independencia fuera del Principado*, D. Isidre Bonsoms una *Introducción á la lectura de unos fragmentos de las traducciones catalanas de la Fiammetta y del Decamerone de Boccaccio, ambas anónimas y hechas en el siglo XV*, publicat ab apèndix de curioses notes bibliogràfiques, D. Joan B. Codina y Formosa, unes *Notes històriques del Seminari conciliar de Barcelona* y D. Frederich Rahola un *Compendi històrich del Comerç de Catalunya*. Ademés, en la propia Academia tingueren lloch dos sessions públiques solemnes de recepció dels acadèmichs electes de número D. Salvador Sanperé y Miquel, qui llegí un discurs sobre l'art barbré a Catalunya, que fou contestat per D. Joseph Soler y Palet, y D. Joaquim Botet y Sisó, qui 'n llegí un altre

sobre la data aproximada en que 'ls grechs s'establiren en Empuries, contestat per D. Joseph Pella y Forgas.

Encara que durant l'any que registrem tingué l'Ateneu Barcelonés una vida molt activa, quasi totes les conferencies de caràcter històric que allí's donaren foren referents especialment á la historia literaria o a l'arqueologia en el sentit estricte de aquesta denominació. Una sola entra de plè en la present secció històrica o sia 'l discurs del president de la societat D. Joseph Maria Roca en la sessió pública inaugural del curs, tractant d'*Els malalts paries*, o sia de la condició social dels porcellancsos durant l'Edat mitjana.

El Centre Excursionista de Catalunya no content encara de contribuir a la commemoració del centenari de la naixença del rey en Jaume ab una esplendorosa expedició a Tarragona, Salou y Mallorca, celebrà algunes conferencies de caràcter històric pertanyents als temps del Conqueridor. En Miret y Sans donà la primera, tractant dels viatges del infant Pere, fill y hereu d'aquell estrenuu sobirà, en els anys 1268 y 1269; en Daniel Girona 'n donà un altre recomptant fets y organizació de la marina catalana en temps de Jaume I; en Francesch Carreras y Candi tractà de Sant Jordi y la cavalleria catalana en el segle XIIIe; en Macari Golferichs disertà sobre 'ls pobles vençuts per el rey en Jaume y la civilització llur; Mossen Joan Serra y Vilaró prevere, feu la historia del mercat de Bagà en aquell mateix segle; en J. Barta y Prats s'ocupà de la ciutat de Barcelona dels temps del rey Conqueridor y en Lluís Domenech y Montaner dels catalans mallorquins mestres de la cartografia de l'Edat mitjana. Quasi tots aquests treballs han estat publicats en el Botlletí del propi Centre Excursionista, on han sortit ademés dintre del any 1908 aquests altres articles y monografies: *Notes històriques d'Olius* per Mossen Serra y Vilaró; *Sant Martí y la sua catalana espasa*, per en Carreras Candi; *Excursions per la Catalunya aragonesa y Provincia d'Osca*, també per en Carreras, y *Imatges y capelles de vehinat*, per en Ramon N. Comas.

En el «Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona» hi han estat publicats ademés de les conferencies y disertacions citades abans, els següents articles de caràcter històric: *Lo Sacomano de Roma del 1527, narració de Lluís Castellar*, per Francesch Carreras y Candi; *Don Jaume lo Conqueridor y en Guerau de Cabrera*, per Mossen Joan Serra y Vilaró, Pbre.; *Objetos ibéricos con representaciones de figuras de animales, procedentes de las excavaciones de Calaceite*, per Joan Cabré y Aguiló; *Saqueig de Sasser en 1329*, per Joaquím Miret y Sans, y l'acabament del *Cartoral de Carlesmany de la Seu de Girona*, per Joaquím Botet y Sisó y de *Los Reyes de Aragón y la Purísima Concepción de María Santísima*, per Fr. Faustí D. Gazulla.

En la «Revista de la Asociación Artístico-Arqueológica Barcelonesa» hi han continuat en Emili Grahit *La Junta de Gerona en sus relaciones con la de Cataluña 1808-1809* y Mossen Joan Pié, Pbre., els *Anals inédits de la Vila de la Selva del Camp de Tarragona*.

Son del «Bolletí de la Societat Arqueològica Luliana» els següents treballs: *Origen y principales privilegios de la Iglesia y Cabildo Catedral de Mallorca, Documentos del Rey D. Jaime I, y Palma y su patrón (estudio sobre la liturgia mallorquina de San Sebastián)*, tots tres per Joseph Miralles y Sbert, Pbre.; *Documento del rey D. Martín, donación de su palacio de Valldemosa para la erección de la Cartuja de Jesús Nazareno y Biografía y Cartulario del primer obispo de Mallorca*, abdós per Mateu Rotger, Pbre. Ademés, en el «Bolletí del Diccionari de la llengua catalana», publicació també mallorquina, hi ha un estudi sobre *Estada dels celtes a Catalunya*, per J. Segura y en la «Revista de Menorca» dos treballs den F. Hernández Sanz, *Documentos relativos al sitio y saqueo de Ciudadela por Mustafá Piali y Apuntes de historiografía menorquina*.

Per acabar la enumeració dels articles històrics publicats en les revistes espanyoles manquen únicament els següents: *Establecimiento de los capuchinos en España y fundación de sus conventos en Cataluña y La orden franciscana en el antiguo reyno de Aragón*, abdós per Fr. A. de Saldes (Revista de Estudios Franciscanos), *Els documents epistolars d'arxiu y l'història de la llengua*, per Joseph Calmette (Empori), *Itinerario de Alfonso V de Aragón en España*, per Andreu Giménez Soler (Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos), *Carlos Manuel de Saboya en el Carnaval de Barcelona año de 1585*, per Francesch Carreras y Candi (Cultura Española), y *Figures d'evêques roussillonnais, dels segles XIVe y XVe ab moltes noves interessants per Catalunya y Concile de la Réal* o sia 'l conciliàbul reunit per el Papa Luna a Perpinyá en 1408, abdós articles del prebere J. Capelle en la «Revue Catalane» del Rosselló.

Les obres sortides durant l'any 1908 son tant importants com en l'anterior: *Cortes de Aragon, Valencia y Principado de Cataluña; cortes de Cataluña*, tomo XII, por la «Real Academia de la Historia»; *Lo Castell de Burriach ó de Sant Vicents*, per Francesch Carreras y Candi (publicat en

part en el «Diario de Mataró» desde l'any 1900, ha sortit complet en 1908 en un volum ab data d'aquell any); *La Medicina en Cataluña, bosquejo histórico* per Lluís Comenge (Barcelona); *La Acrópolis de Atenas en la época catalana*, per Antoni Rubió y Lluch (discurs llegit en l'«Acadèmia Provincial de Bellas Artes de Barcelona»); *Efemérides para la historia del Seminario Conciliar de Barcelona, el Seminario de Montalegre*, volum I, per Joan Codina y Gumersind Alabart, Pbres. (Barcelona); *El periodismo en Tarragona, ensayo histórico-bibliográfico* per Lluís del Arco, ab pròlech d'Emili Morera (Tarragona); *Les reliquies del monastir de Sant Cugat del Vallés*, per Mossen Joseph Más, Pbre. (Barcelona); *Nota històrica de les reliquies dels Sants Màrtirs de Vilassar de Dalt*, per Mossen J. Más, Pbre. (Barcelona); *Nota històrica de la Mare de Deu de la Cisa (Premià de Dalt)*, per Mossen J. Más, Pbre. (Barcelona); *Historia de Vallvidrera durant l'època de la Guerra de l'Independència, dietari de Mossen Pau Sagau rector de Vallvidrera* (Barcelona); *Festes celebrades a Barcelona en los anys 1806 y 1807 per la beatificació del V. Doctor Joseph Oriol*, publicació d'un manuscrit inèdit per Mossen Emmanuel de Ros y de Càrcer, Pbre. (Barcelona); *Barcelona històrica, antigua y moderna*, per J. Torres Oriol (Barcelona); *Compendio de Geografía é Historia de la isla de Menorca*, per F. Hernández Sanz (Mahó); *Menorca española, fragmento traducido y entresacado del cronicón titulado Diari de Mahó su autor el cronista mallorquín D. Juan Roca y Vinart* (Mahó); *Tratados entre Castilla y Aragón, su influencia en la terminación de la Reconquista*, memoria per S. Carreres Zazarés (València); *Monografía històrica-descriptiva de Sant Cugat del Vallés* (treball premiat en els primers Jochs-Florals del dit Monastir), per en Joseph de Peray (Barcelona). — 96 pág. en 4.ta, ab gravats; *Las fuentes narrativas de la historia de España durante la Edad Media (417 a 1474)*, per Rafel Ballester y Castell (Palma).

Colaboració estrangera a l'història de Catalunya

Es també menys nombrosa y important que en l'any anterior. Llibres dedicats enterament a la nostra història devem citar-ne un sol, *Les occupations militaires de l'île de Minorque pendant les guerres de l'ancien droit*, per Irénée Lemeire (Paris, 1908, un volum). Els altres treballs la tracten incidentalment o englobada ab la total de la península ibèrica o de la Galia meridional, com en *L'Espagne et Napoléon*, per Geoffroy de Grandmaison (Paris, 1908), en la *Monographie de la ville de Perpignan avec une notice historique de ses vieux monuments*, per A. Julia (Perpinyà, 1908), o en *Amauri II vicomte de Narbonne (1260?-1328), sa jeuneuse et ses expéditions, son gouvernement, son administration*, per Jean Régné (*Bulletin de la Commission archéologique de Narbonne*, volum X, any 1908). M. Régné ha aplegat en l'Arxiu de la Corona d'Aragó interessants documents referents al captiveri del esmentat vescomte en Catalunya y del seu rescat, així com sobre les relacions d'ordre econòmic del seu primogènit ab els nostres reis. Per medi d'aitals documents dona en Régné noves curioses del empresonament del jove Amalrich de Narbona a Girona, en 1285, fent notar per evitar confusions que aquest nom era en francès Amauri, en italià Amalrigo y en castellà Manrique, de la mateixa manera que Aimerich, se tradueix en francès per Aimeri y en italià per Amerigo.

M. Régné ha publicat encara en l'*Annuaire de l'Ecole des Hautes Etudes* del any 1907, però sortit en 1908, un notable informe o relació de la missió que li encarregà 'l govern francès en els Arxius de Barcelona. També M. Martin-Chabot ha donat a llum un treball que pot esser d'alguna utilitat als nostres historiògrafos, titolat *Archives de la Cour des Comptes de Montpellier*, publicat en la *Bibliothèque de la faculté des lettres de Paris* (fascicle XXII, any 1907); no es un senzill catàlech, sino una reconstitució dels registres, precedit d'una introducció sobre l'història del arxiu de la Cort.

Jacques II d'Aragon, le Saint-Siège et la France, es un estudi de M. Berger, insertat en el *Journal des Savants* (Maig-Juliol, 1908). *Manrèse et les origines de la Compagnie de Jésus*, article molt substancios de Fr. Van Ortruy, ha sortit en la revista de Bruseles *Analecta Bollandiana* (volum XXVII, 1908). En la *Revue Hispanique* (New-York-Paris, volum XIX) en J. Miret y Sans hi publica *Nuevos documentos de las tres princesas griegas*, com apèndix a les noves donades anteriorment de Constança d'Hoenstaufen, Lascara comtesa de Vintimilla y de Pallars y de la seva filla Vataça. En la mateixa *Revue Hispanique*. M. Fournier, ha reimprès un opuscul del segle XVII, *Discours véritable du grand et espouventable deluge arrivé en Espagne au comté de Barcelone présenté au Roy traduit en français par le sieur de Salazar, a Paris, iouxté la copie espagnolle imprimée a*